

CENTAR ZA ODGOJ, OBRAZOVANJE I REHABILITACIJU OSIJEK

U Osijeku se gradi moderni centar za autizam

PRIPREMILA:
Tanja Vrančić

U Osijeku će biti prva zgrada u Hrvatskoj koja je namjenski i planirano građena za potrebe osoba s autizmom - djecu, učenike i odrasle osobe čak i nakon završetka obrazovanja

U Osijeku se gradi najmoderniji Centar za autizam u Hrvatskoj. Bit će to regionalni centar za autizam, koji će skrbiti o osobama s poremećajem iz autističnog spektra, a te se osobe nalaze na području grada Osijeka te čitave Slavonije i Baranje. Radovi na projektu ukupne vrijednosti 14,5 milijuna kuna započeli su 25. siječnja 2017., a prema potpisanom ugovoru trebali bi završiti u roku od dvije i pol godine. Investitor projekta je Škola za osposobljavanje i obrazovanje *Vinko Bek*. Projekt će najvećim dijelom financirati Županija, a Osijek će uložiti oko dva milijuna iz gradskog proračuna. Takvi centri postoje već u Zagrebu, Splitu i Rijeci, no u Osijeku će to biti prva zgrada u Hrvatskoj koja je namjenski i planirano građena za potrebe osoba s autizmom - djecu, učenike i odrasle osobe čak i nakon završetka obrazovanja.

U Osijeku se gradi najmoderniji Centar za autizam u Hrvatskoj, bit će to regionalni centar za autizam, koji će skrbiti o osobama s poremećajem iz autističnog spektra

Inače, u Osječko-baranjskoj županiji evidentirane su 103 osobe s problemima vezanim uz autizam, a na razini Slavonije i Baranje 241 osoba. U skladu s arhitektonskim rješenjima i planiranom opremom na najvišoj svjetskoj razini, nekima od njih omogućit će se odgoj, rehabilitacija i obrazovanje u funkcionalnoj i modernoj građevini. U Centru će raditi defektolozi,

psiholozi, psihijatri, radni terapeuti i fizioterapeuti. Treba spomenuti da je zasluga Građanske inicijative što se Centar zapo-

čeo graditi jer u tome kraju nije postojala rana dijagnostika, ni rana intervencija, ni cjeloživotna podrška djeci i autističnim osobama te njihovim obiteljima.

Centar se gradi na prostorima bivše škole *Vinko Bek* u Vinkovačkoj ulici. Taj regionalni centar za autizam na parceli od 2200 m² u Osijeku zapravo će imati dvije povezane zgrade s prizemljem i dva

Označena parcela na mapi grada (gore) i položaj zgrade na parceli (dolje)

Ulično pročelje

kata. Na nešto manje od 1500 kvadrata bit će prostori za predškolski odgoj, ranu dijagnostiku, različite oblike terapije i prostorije za edukativne i kreativne radionice. Za gotovo sve spomenute potrebe, do sada su morali roditelji s djecom, ali i odrasle osobe s poremećajem iz autističnog spektra, odlaziti u Zagreb.

U budućem centru za djecu s autističnim spektrom mjesto bi trebalo pronaći gotovo 250 korisnika iz četiri istočne županije. U sklopu centra trebala bi biti omogućena skrb za predškolsku i školsku djecu te onu nešto stariju koja su završila školovanje, a ovdje bi bila smještena u poludnevним boravcima. Osobama s autizmom bila bi osigurana zdravstvena, obrazovna i socijalna skrb.

O autizmu

Autizam je neurobiološki razvojni poremećaj mozga. Obilježavaju ga teškoće u

socijalnim interakcijama, teškoće verbalne i neverbalne komunikacije, neuobičajeno ponašanje, ograničene aktivnosti i interesi te različite motoričke smetnje i stereotipije.

Autizam je neurobiološki razvojni poremećaj mozga koji obilježavaju teškoće u socijalnim interakcijama, teškoće verbalne i neverbalne komunikacije, neuobičajeno ponašanje i različite motoričke smetnje

Poremećaji iz autističnog spektra obuhvaćaju autistični poremećaj, Rettov poremećaj, dezintegrativni poremećaj u djetinjstvu, Aspergerov poremećaj, perverzivni razvojni poremećaj neodređen, uključujući i atipični autizam. Uzroci autizma unatoč nizu istraživanja nisu po-

sve razjašnjeni. Znanstvena istraživanja upućuju na to da se radi o nasljednom nervnom razvojnom poremećaju, o utjecaju faktora okoliša, a češće se javlja kod dječaka nego kod djevojčica.

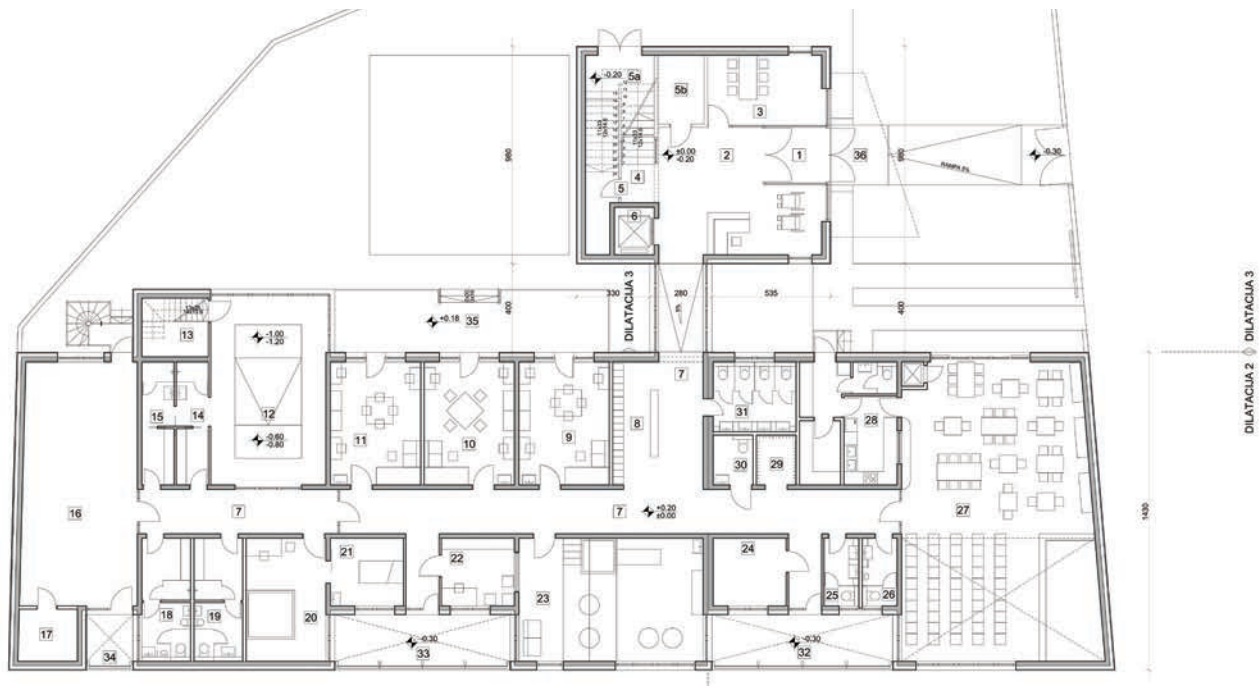
Podaci pokazuju da se pojavnost autističnog poremećaja u proteklih 50 godina povećala čak 15 puta. Najnovija istraživanja procjenjuju pojavnost poremećaja iz autističnog spektra otprilike 20 puta na 10.000 novorođenih. Procjenjuje se da u Hrvatskoj živi oko 8000 osoba s autizmom. No, valja istaknuti kako je prividno povećanje prevalencije autizma rezultat preciznije dijagnostike, promjene dijagnostičkih kriterija i veće senzibilizacije javnosti za probleme osoba sa autizmom.

Iskustva iz svijeta

Mogu li se projektirati građevine koje bi olakšale život osoba s autizmom, mjesto

Vizualizacija ulične zgrade *Centra za autizam*

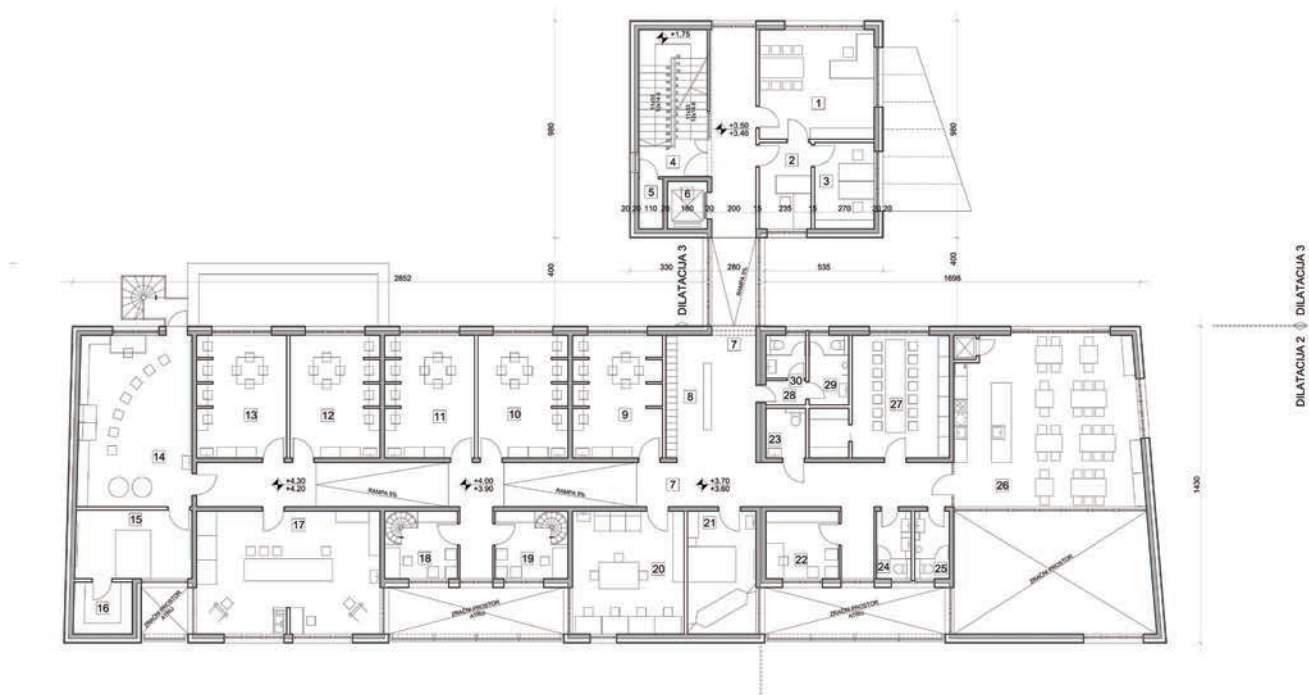

Tlocrt prizemlja

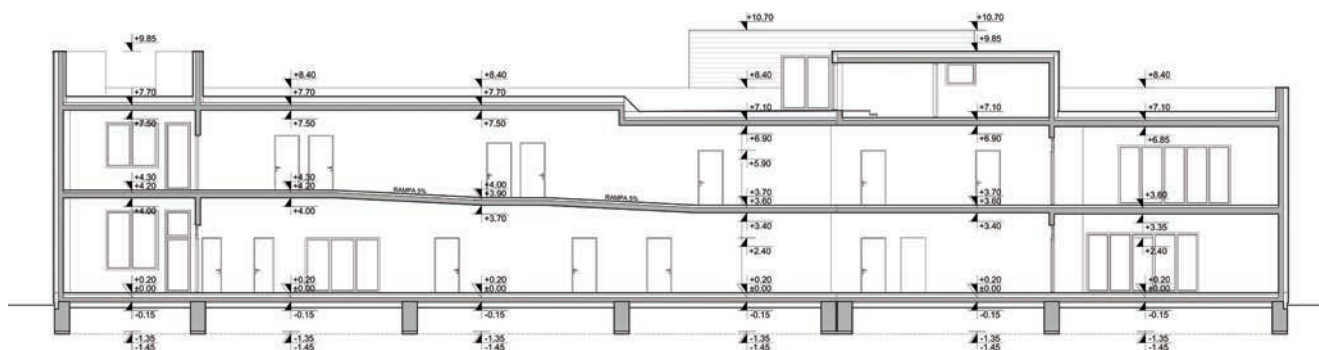
gdje bi djeca s autizmom lakše učila i razvijala se s manje stresa? Prema primjerima iz svijeta, ali i onima iz Hrvatske odgovor je potvrđan. Stvaranje takvih mjesta otkriva važne lekcije o tome kako na ljude utječe izgrađeni prostor. U svijetu je razvijen jedinstveni alat koji procjenjuje prostorno

okruženje za osobe s autizmom, a to je *Autism Aspects Design Index* (AAD indeks). Razvijen je suradnjom učitelja, roditelja i skrbnika, a trenutno se primjenjuje na brojnim međunarodnim projektima. Zgrade projektirane AAD indeksom smanjuju osjetilni ulaz koji može nadvladati

djecu s autizmom, poput zujanja buke od rasvjete koje drugi možda ne primjećuju. Prijelaz iz sobe u sobu mora biti prilagođen kako bi omogućio očuvanje ohrabrujućih dnevnih rutina. Moraju postojati "mjesto za bijeg" u kojima uznemirena osoba može pronaći "osjetilno utočište".

Tlocrt kata

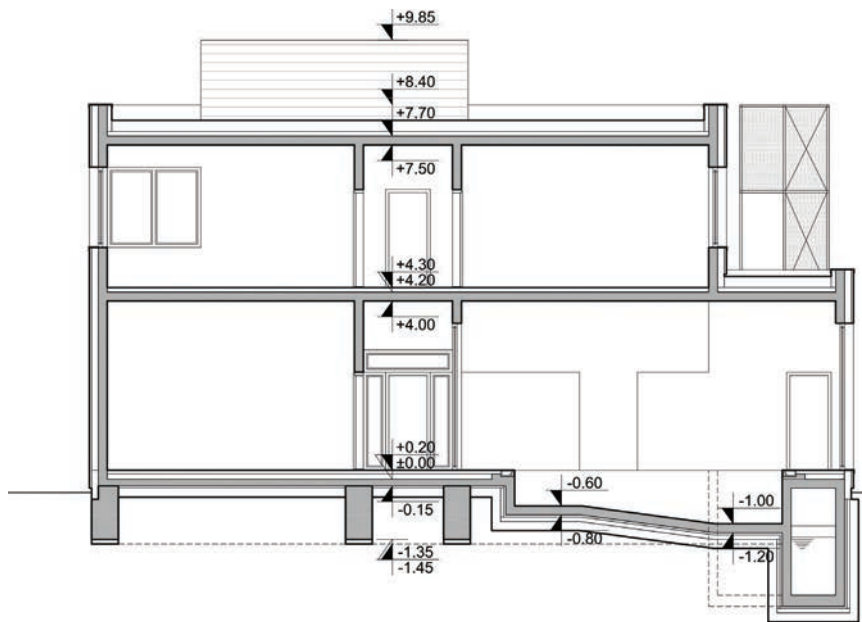

Uzdružni presjek

Model senzorskog projektiranja uzima u obzir autističan način gledanja svijeta kao alternativnog, ali ne nužno abnormalnog načina doživljavanja svijeta te projektiranja prema tome. Stoga je potrebno razumijevanje utjecaja izgrađenog okoliša kao multisenzornog fenomena. Naime, korisnik s autizmom ima mnogo više izvora osjetljivih ulaza za rješavanje, uz pitanja socijalne interakcije koja su također veliki izazov.

Egipatska arhitektica Magda Mostafa razvila je indeks projektiranja građevina za korisnike s autizmom ASPECTSS™, prvi skup specifičnih smjernica za projektiranje građevina za autiste širom svijeta

Egipatska arhitektica Magda Mostafa razvila je indeks projektiranja građevina za korisnike s autizmom ASPECTSS™. To je prvi skup specifičnih smjernica za projektiranje građevina za autiste širom svijeta. Dio ASPECTSS koncepta je pružiti okruženja koja podržavaju razvoj vještina pojedinaca s autizmom koji bi se mogli generalizirati u svakodnevnom gradskom okruženju. Dizajn ASPECTSS pomogao bi razviti vještine koje bi ublažile učinke senzornog preopterećenja u drugim sredinama, dopuštajući razvoj sposobnosti suočavanja i izbjegavanje onoga što se naziva "efekt staklenika". Primjerice za mnoge autistične ljude može akustika biti problematična. Na primjer, naizgled normalno zujanje fluorescentnih svjetala može biti izuzetno

Poprečni presjek (detalj bazena)

Detalj s gradilišta

agitativno. Isto kao i zvuk klimatizacije ili grijanja. Čak i zvuk koraka, igranje djece ili zvukovi izvana mogu biti zbunjujući za neke pacijente. Stoga sobe za tretmane pacijenata moraju biti projektirane tako da budu što je moguće više zvučno izolirane, s apsorptivnim tepihom kako bi se zidovi približili zvonjavom i zvučnim vlaknima. U područjima gdje se pod ne može prekriti upotrebljava se mekana gumena podloga. Što se tiče javnih površina često se predlažu podovi od pluta kako bi ublažili zvuk koraka prolaznika.

Baš kao što su hiperosjetljiva na zvuk, buku i svjetlost, mnoga autistična djeca su hiperosjetljiva na osjećaj fizičkih objekata

Ugradnja betona u podnu ploču prizemlja

Osvjetljenje je važno u bilo kojem prostoru, ali za pacijente s autizmom je još važnije. Prostori ne smiju biti previše topli, previše hladni, previše svijetli, premaleni, sa suviše oštih bridova, s previše umjetne ili čak previše prirodne svjetlosti.

Baš kao što su hiperosjetljivi na zvuk, buku i svjetlost, mnoga autistična djeca su hiperosjetljiva na osjećaj fizičkih objekata.

To može biti i dobro i loše. Neko bi dijete moglo biti privučeno sjajnim, skliskim površinama, dok bi netko drugi mogao pronaći laganu abrazivnu površinu nepodnošljivu na dodir. Između tih dviju krajnosti nema sredine, ali prirodni tekstili i materijali mogli bi pomoći u postizanju sretnog medija, pa se zato često primjenjuju materijali poput pluta, gume, drva i vune.

Razgovor s projektantima

U Osijeku smo razgovarali s projektantima Centra za autizam Predragom Rechnerom, dipl. ing. arh. i Brunom Rechnerom, dipl. ing. arh. Glavni projektant je Predrag Rechner koji je među ostalim rekao kako će Centar biti podijeljen na dvije zgrade, ulično i dvorišno krilo, a prostirat

Vizualizacija ulične i dvorišne zgrade Centra za autizam

Armirački radovi na podnoj ploči prizemlja

će se na 1491 četvorni metar. Prizemlje uličnog krila namijenjeno je za vrtičku djecu, prvi kat za učenike, a drugi kat za upravu i poslove. Sadržavat će kabinet za senzornu integraciju, učionice, dvorane za tjelovježbu, garderobe, sobe za fizikalnu terapiju, kabinet radnog terapeuta, kuhinju s blagovaonicom, sanitarne prostore, terasu...

Centar će biti podijeljen na dvije zgrade, ulično i dvorišno krilo, a prostirat će se na 1491 m², prizemlje uličnog krila namijenjeno je za vrtičku djecu, a prvi kat za učenike

Na parceli omeđenoj Vinkovačkom ulicom na zapadu i Čevapovićevom ulicom na jugu, nepravilna oblika i površine 2242 m², bile su dvije zgrade koje su uklonjene. Nova zgrada s uličnim i dvorišnim krilom bit će smještena uz Vinkovačku ulicu što je predstavljao veliki izazov, rekao nam je projektant Rechner. Naime, zgradu treba dobro zvučno izolirati jer su osobe s autizmom posebno osjetljive na zvukove. Stoga će fasada biti obložena aluminijском oblogom, prozori su s trostrukim ostakljenjem, a svi pregradni zidovi građeni su akustičnim panelima.

Ulično krilo Centra ugrađeno je jer se nalazi na zapadnoj, sjevernoj i južnoj međi, dok je dvorišno krilo, koje je manje, slobodnostojeće. Ono će biti s uličnom zgra-

dom spojeno hodnikom duljine četiri metra u prizemnoj i katnoj etaži. Kolni pristup na parcelu je iz Čevapovićeve ulice. Pješački je pristup u zgradu Centra iz Čevapovićeve ulice prema dvorišnom krilu zgrade. Iz vjetrobranskog se prostora dolazi na recepciju na koju se nadovezuje soba za sastanke, stubište i prostor za čistačice. U prizemlju dvorišne zgrade je i tehnička prostorija za glavne razvodne ormare.

Hodnikom se dolazi u prizemlje ulične zgrade. Prizemlje uličnog krila Centra namijenjeno je za vrtičku djecu. Proteže se u smjeru sjever - jug i dvostrane je orijentacije (istok - zapad). Iz središnjih uzdužnih komunikacija širine dva metra pristupa se u sve prostore. Odmah na početku je prošireni hodnik za smještaj garderobnih ormarića.

Sjeverno od spojnog hodnika su tri učionice, a preko puta njih kabinet za senzornu integraciju i kabinet radnog terapeuta. Na kraju hodnika prema sjeveru predviđen je blok koji čine garderobe s tuševima za djecu i radno osoblje bazena, terapijski bazen, strojnica bazena s kompenzacijskom komorom, dvorana za tjelovježbu, spremišta sprava za dvorane, garderobno-sanitarni prostori posebno za dječake, a posebno za djevojčice te prostor za fizikalnu terapiju i kabinet fizioterapeuta.

Južno od spojnog hodnika su sanitarni prostori za vrtičku djecu, zahod za invalide, garderoba za goste i osoblje, tzv. meka soba, blagovaonica i višenamjenski prostor, kuhinja s pratećim sadržajima i sanitarni prostori osoblja.

Izolacija bazena u prizemlju građevine

Radovi na podnoj ploči prizemlja

Specifičnost građevine je tzv. meka soba, obložena mekanim materijalom, a smještena do ulaza u koju dolaze uznemirena djeca i koja se u njoj ne mogu ozlijediti

Na vanjske terene dolazi se iz dvorane za tjelovježbu i izlaza na istočnoj strani, koji je smješten uz čelično stubište za evakuaciju. Terapijski bazen proširen je prema dvorištu. Na uličnoj su strani napravljeni atriji koji su ostakljeni i služe za prirodno osvjetljenje pojedinih prostora te za akustičnu izolaciju od prometne buke na Vinkovačkoj cesti. Projektant Rechner istaknuo je kako je sav prostor projektiran bez istaka i ispučenja. Specifičnost građevine je tzv. meka soba, obložena mekanim materijalom, a smještena do ulaza u koju dolaze uznemirena djeca i koja se u njoj ne mogu ozlijediti. U terapijskim je sobama prostor za rad s najviše troje djece, a svako dijete mora imati svoj radni stol i kutak za odmor. Rad s djecom traje najviše pola sata.

Vrlo je bitna i senzorna integracija. Definirala ju je Jane Ayers još pedesetih i šezdesetih godina prošlog stoljeća. Promatrajući djecu došla je do spoznaje na koji način ona "obrađuju" informacije iz svoje okoline i kako živčani sustav procesuirate informacije koje dijete prima raznim osjetilima i koje se u velikim količinama u svakom trenutku slijevaju u neurološki sustav.

Ne postoji niti jedan čovjek koji ima savršenu integraciju osjeta, kao što ne postoji ni osoba koja uopće nema senzornu integraciju. Ako mozak slabije provodi senzornu integraciju, to će negativno djelovati na mnoge stvari u životu. Bit će više napora i teškoća, a manje uspjeha i zadovoljstva. Teškoće na području senzorne integracije usporavaju djecu u učenju ili uzrokuju probleme u ponašanju. Disfunkcija senzorne integracije nastaje kad mozak i živčani sustav nisu sposobni glatko i bez poteškoća integrirati senzoričke informacije. Tada dolazi do krivog tumačenja informacija koje dobivamo osjetom, što rezultira problemima u učenju, opažanju i ponašanju. Važno je istaknuti da o poremećaju senzorne integracije govorimo kada su

senzorni receptori i spinalni putovi koji vode osjete do središnjeg živčanog sustava neoštećeni, ali mozak nije u stanju preraditi ili organizirati tijek senzornih impulsa na funkcionalan način tj. na način koji pojedincu daje točnu informaciju o njemu i njegovoj okolini.

Na prvom katu dvorišne zgrade nalazi se soba ravnateljice, tajništvo s računovodstvom, dizalo i spojni hodnik prema prvom katu uličnog krila Centra. Na drugom je katu prostorija za odgajateljice i višenamjenska prostorija. Vrlo je bitno da svaka odgajateljica ima svoj prostor za rad, jer praćenje ponašanja bitno utječe na spoznaju o autizmu i kako pomoći osobama s takvim poremećajem.

Posebna je pozornost posvećena prostoriji u kojoj svaka odgajateljica ima svoje radno mjesto, naime praćenje ponašanja i bilježenje bitno utječe na spoznaju o autizmu i kako pomoći osobama s takvim poremećajem

Pogled na gradilište krajem srpnja 2017.

Prvi kat uličnog krila namijenjen je za školsku djecu. Tu su prostori učionica, radionica, senzorna soba, blagovaonica i školska kuhinja, kabinet za domaćinstvo, zbornica i svi potrebni sanitarni prostori. Također je tu kabinet psihologa i logopeda te glazbena i likovna radionica. Prostori na prvom katu projektirani su na različitim visinskim kotama jer se na taj način postigla veća svijetla visina dvorane za tjelovježbu i terapijskog bazena. Dodatno osvjetljenje komunikacija osigurano je preko atrija i spojnog hodnika. Vanjsko oblikovanje zgrade je minimalističko. Obloga vanjskih zidova ima toplinsku izolaciju od mineralne vune debljine 15 cm i kaširana je s gornje strane, a imat će i aluminijske višebojne kazete u nijansama plave boje za prednje krilo Centra, a žute boje za dvorišno krilo Centra. Atriji u Vinkovačkoj ulici su zbog frekventnog prometa akustički zaštićeni izvedbom fiksnih brisoleja od emajliranog pleksiglasa na vruće cinčanoj čeličnoj potkonstrukciji.

Obilazak gradilišta

Radove izvodi tvrtka Zuber d.o.o. koja je u privatnom vlasništvu obitelji Mihaljević iz Višnjevca i trenutačno ima 110 zaposlenika. Gradilište smo obišli s glavnim inženjerom gradilišta i voditeljem građevinsko-obrtničkih radova te radova vodovoda i kanalizacije Damirom Berženijem, ing. građ.

Konstrukciju zgrade čine masivni armiranobetonski zidovi. Stropovi zgrada su armiranobetonske ploče debljine 20 i 25 cm. Podne su ploče također armiranobetonske, debljine 15 cm. Vanjski su zidovi izolirani kvalitetnom termoizolacijom u debljini 15 cm, a vanjska obloga vanjskih zidova izolirana je aluminijskim višebojnim kazetama.

Konstrukciju zgrade čine masivni armiranobetonski zidovi, a vanjska obloga vanjskih zidova izolirana je aluminijskim višebojnim kazetama

Krov je neprohodan, ravan sa svim potrebnim toplinskim i hidroizolacijskim slojevima. Pristup na krov bit će moguć iz hodnika drugog kata dvorišnog krila. Temelji su armiranobetonski, trakasti a dubine temeljenja 80 - 100 cm ili do zdravog tla. U slučaju da bi trebala zamjena lošeg materijala ispod trakastih temelja, predviđena je izvedba temelja od mršavog betona.

Vanjski su otvori od aluminijske termoizolirane bravarije i ostakljeni trostrukim izostaklom s dva premaza unutarnjeg stakla lowE, a ispunjena su argonom. Svi prozori i stijene, osim kod terapijskog bazena i spojnog hodnika, imaju zaštitu od insolacije izvedbom vanjskih aluminijskih pokretnih brisoleja s pokretanjem na elektropogon.

U sanitarnim prostorima pregradne su stijene i vrata izvedeni od vodootpornih kompaktnih ploča na inoks-nogicama i odignuti od poda za 15-20 cm. Pregradni zidovi koji nisu nosivi moraju biti akustični i predviđeni su u izvedbi od obostrano gipskartonskih ploča, s tim da su vanjske ploče visoke tvrdoće. Ispuna je mineralna vuna debljine 10 cm. Pregradni zid između kabineta radnog terapeuta i kabineta za senzornu integraciju u prizemlju uličnog krila imat će zvučnoizolirajuće višeslojno staklo koje propušta samo jedan posto svjetlosti.

U vrijeme posjeta na gradilištu se izvodila podna ploča prizemlja i stijenske terapijskog bazena. U čitavu će građevinu biti ugrađeno 1300 m³ betona i 130 tona armature, rekao nam je inženjer Berežni na kraju posjeta.

Umjesto zaključka

Centar za odgoj, obrazovanje i rehabilitaciju Osijek bit će moderna građevina opremljena svim potrebnim prostorima u kojima će se pomagati djeci i osobama s autističkim poremećajem. Počeo se graditi građanskom inicijativom koju su podržali Županija i grad Osijek. Projektanti koji su se dobro upoznali s materijom autizma napravili su građevinu u potpunosti prilagođenu osobama s autizmom, a nadzor brine da zgrada bude izvedena po svim pravilima struke. Tako bi se osobe za koje je zgrada građena u njoj trebale dobro osjećati i napredovati.